

нова-Чекурда. Вона виділяє наступні критерії: суб'єкт і його вид, спосіб впливу на суспільні відносини, конституційне закріплення, генезис, характер утворення, черговість включення до конституції, ступінь абсолютизації, зміст і територія дії. З цією думкою важко не погодитися, оскільки визначення видів права на свободу слова сприяє найбільш ефективній реалізації цього права.

Слід також звернути увагу на те, що відповідно до статті 64 Конституції: «Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України». Одночасно, Основний Закон встановлює певні обмеження щодо здійснення громадянами свого права на свободу слова. Так, у частині 3 статті 34 встановлено обмеження цього права в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Схожі обмеження встановлює і Європейська конвенція з прав людини.

У розрізі інших прав, що передбачені законодавством, то до них, насамперед, належать особисті немайнові права особи. Так, статтею 278 Цивільного кодексу України встановлено заборону на поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права. Якщо така інформація все ж була поширена, то це вважається зловживанням свободою слова.

Як слушно вважає Н. Петрова, «замало проголосити свободу слова. Її необхідно гарантувати». Таким гарантом у нашій країні виступає суд. З врахуванням того, що норми Конституції є нормами прямої дії, звернення до суду лише на їх підставі є гарантованим.

Таким чином, свобода слова є однією з гарантій забезпечення демократії в державі та важливим чинником функціонування громадянського суспільства на засадах відкритості та гласності.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри конституційного права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» О. Г. Кушніренко.

Шеверева Віталіна Євгенівна
 НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
 к. ю. н., асистент кафедри державного будівництва

ПРАВО НА СВОБОДУ СЛОВА ТА ПРАВО НА УЧАСТЬ У ПЕРЕДВИБОРНІЙ АГІТАЦІЇ

Зарубіжний досвід показує, що в період передвиборної агітації свобода слова й свобода масової інформації певним чином вбудовуються в загальну структуру інституту виборів, створюючи необхідний для усвідомленого волевиявлення політичний інформаційний простір. У цьому контексті вагомою проблемою регламентації інституту передвиборної агітації є гарантування здійснення свободи слова під час виборчої кампанії. По суті з цього приводу існують два парадигмальні підходи, що застосовуються органами конституційної юрисдикції. Перший, що сповідується Верховним Судом США, передбачає якщо не домінування, то в будь-якому випадку повноцінне гарантування в період виборчої кампанії, як свободи слова, так і інтересів об'єктивності та неупередженості агітаційної кампанії. Другий, яскравим виразником якого є Європейський суд з прав людини, передбачає можливість суттєвого обмеження реалізації свободи слова на період виборчої кампанії з метою гарантування об'єктивності останньої. Такі позиції як Верховного суду США, так і Європейського суду є, на нашу думку, не такими однозначними. Як правило, проблема кваліфікації тих чи інших інформаційних акцій у якості передвиборної агітації актуальна для вирішення питання про джерела фінансування цих акцій. При цьому непряма агітація не підпадає під настільки жорстке регулювання, як пряма передвиборна агітація.

Прикладом подібного підходу є трактування, що міститься в рішенні Верховного Суду США у справі Баклі проти Валео. Відповідно до цього рішення не можуть бути обмежені політичні виступи, зокрема й політична реклама, в яких згадуються кандидати в контексті висловлювання точок зору на певну тему. Тільки ті виступи, агітаційні акції підпадають під регулювання Федеральної виборчої комісії, за допомогою яких чітко формулюється заклик до обрання кандидата або його поразки, причому в ідентифікації даного кандидата не повинно

бути сумнівів. Суд дав перелік таких формулювань, які свідчать про те, що виступ є не тематичним, а безпосередньо спрямований на обрання певного кандидата: наприклад, «голосувати за», «обирати», «підтримати», «віддати свої голоси за», «голосувати проти», «домагатися поразки», «відкидати».

У свою чергу Європейський суд з прав людини, керуючись ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основних свобод — право на вільні вибори (поширюється дія рішень Європейського суду з прав людини лише на парламентські вибори) вважає потрібним розглядати справи про обмеження у сфері передвиборної агітації не з позиції передбаченого порушення права на вільні вибори, а з точки зору відповідності вказаних заходів суміжному праву людини — права на свободу слова (ст. 10 Конвенції). Такі обмеження не повинні утискати саму сутність виборчих прав, позбавляти їх ефективності, а також повинні накладатися для досягнення легітимної мети, а засоби, що використовуються, не повинні бути непропорційальними. Поряд з цим Європейський суд з прав людини підтримав позбавлення виборчих прав певних категорій державних службовців, зазначивши, що така дискваліфікація переслідує подвійний результат, що є суттєвим для належного функціонування та підтримання демократичних режимів, а саме забезпечення того, що кандидати різних політичних переконань користувалися однаковими засобами впливу, і захисту електорату від тиску з боку таких посадових осіб. Далі він зазначає, що набуття відповідного статусу є добровільним і не виключає подальшого набуття втрачених прав: у випадку звільнення з державної служби.

З огляду на це, підтримуємо позицію Європейського суду з прав людини (хоча як зазначалося, позиції обох судів є неоднозначними), оскільки під час передвиборної агітації виникає значна кількість зловживань свободою слова під час проведення передвиборної агітації для дискредитації конкурентних суб'єктів, непоодинокі випадки «прихованої агітації» з боку посадовців, ЗМІ та суб'єктів виборчого процесу. З цього погляду, як непоодинокий приклад, суперечливими є положення нового Закону про парламентські вибори, де в ч. 5 ст. 68 зазначено, що не вважається передвиборною агітацією здійснення партією, яка не має статусу суб'єкта

виборчого процесу, заходів, зазначених у пунктах 1–7, 9 частини другої цієї статті, з метою популяризації власної діяльності чи роз'яснення своєї позиції за умови, що під час таких заходів жодним чином не згадуються партії — суб'єкти виборчого процесу та кандидати у депутати, а також положення передвиборних програм, тобто у всіх формах передвиборної агітації за виключенням публічних закликів голосувати або не голосувати за партію — суб'єкта виборчого процесу, кандидата у депутати або публічні оцінки діяльності цих партій чи кандидатів у депутати. Це положення наближене до позиції Верховного суду США. У свою чергу ч. 13 ст. 72 цього Закону передбачає, що замовниками політичної реклами під час виборчого процесу для показу телерадіоорганізаціями можуть бути тільки партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, та кандидати у депутати в одномандатних округах. Тобто виключається розміщення політичної реклами у аудіовізуальних ЗМІ партією, яка не є суб'єктом виборчого процесу, що наближує вирішення цього питання до позиції Європейського суду з прав людини.

На нашу думку, під час виборчого процесу і певний період до його початку повинно бути заборонено здійснення політичної агітації, окрім передвиборної агітації у встановлені законодавством строки її проведення, що більш властиво позиції Європейського суду з прав людини.

.....

Шижкерімова Найдя Керімівна
 НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
 студент, факультет підготовки кадрів
 для Міністерства юстиції України,
 4 курс, 9 група

КОНСТИТУЦІЯ ТА АНТИМОНОПОЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

В частині 3 статті 42 Конституції України встановлена заборона на зловживання монополюючим становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та на недобросовісну конкуренцію, а також на державу покладається